

Feuilleton

AUTEURS BLIJVEN SCHRIJVEN

SAMENVATTING

Collega Van Schijndel's op handen zijnde afscheid van de Redactie biedt een oud-gediende de gelegenheid hem, als andere veteraan, met de pen een eresaluut te presenteren. Een Beek van gedachten over de 'cuisine' van het Tijdschrift, vormt de Bron voor deze verhandeling.

DEENIK BZ. Auteurs blijven schrijven. Ned Tijdschr Tandheelkd 1989; 96: 595-6.

B. Z. Deenik, redactiemedewerker

Trefwoorden: Feuilleton – Taalgebruik

Datum van acceptatie: 8 november 1989.

Adres: Laan van Rozenburg 27, 2106 CA Heemstede.

'Een *'slip of the pen'* is het excuus voor alle spel- en stijlfouten.'

Gustave Flaubert/Hans van Pinxteren

De meestal in het Frans gebezigde uitspraak dat 'de krant een meneer is', mag wel als achterhaald worden beschouwd, zo zij al ooit heeft gegolden. Zij is een cliché geworden. En van de voor opinie(week)-bladen te bedenken variant kan met recht hetzelfde worden gezegd. De wetenschappelijke periodieken heeft die blaam eigenlijk nooit getroffen: zij vormen nog steeds een spreekbuis voor wetenschappers. Hoewel, ook die geven hun mening, maar dan op een wijze die kan worden gecontroleerd en zij gaan op voorhand met de lezers in 'discussie'.

Zo is ook dit tijdschrift geen opinieblad in de gangbare betekenis van het woord. Toch zijn de hoofdredacteurs uit het verleden, in hun redactionele commentaren, nog wel eens voor de verleiding bezweken hun respectieve stokpaardjes te berijden. Nord kon zich, in de beginjaren van deze eeuw, fel inlaten met 'De Onderwijsquaesitie' en zich ongeremd laten gaan over 'De toekomst der Tandheelkunde'. En het fulmineren tegen het overheidsbeleid ten aanzien van de (on)bevoegdheid van tandheelkundigen en tandtechnici, was aan de pen van *Buisman* toevertrouwd. Maar gaandeweg werd de toon van de commentaren milder en de inhoud objectiever. Toch vonden de tegenstanders van de drinkwaterfluoridering in hoofdredacteur *Visser* menigmaal een ironische bestrijder en ook *Van Schijndel* heeft in het recente verleden de samenstellers van het AOT-rapport niet gespaard.

De (hoofd)redactionele werkzaamheden omvatten echter aanzienlijk meer: het beoordelen op inhoudelijke kwaliteit (waarbij de deskundigheid van de redacteurs wordt aangevuld met die van anonieme referenten) en het redigeren van aangeboden manuscripten. Vooral het laatste, het in behoorlijke vorm op schrift brengen wat betreft stijl, grammatica en structuur, vraagt veel aandacht en tijd. Want nauwelijks heeft de stipte theoreticus rasterelek-

tronenmicroscop of trekbank in zijn laboratorium opzij geschoven en de clinicus nogmaals dubbelblind de resultaten van zijn *in vivo* experiment bekeken – om zich vervolgens aan zijn artikel of proefschrift te gaan wijden – of de vereiste nauwkeurigheid laat hem niet zelden in de steek om plaats te maken voor slordigheid (zie afbeelding).

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van doctor aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen, volgens besluit van het college van decanen in het openbaar te verdedigen op donderdag 15 juni des namiddags te 3.30 uur

Een ééndagsvlieg, vermoedelijk voorbestemd om uitsluitend voort te leven op de verjaardagskalender; 15 juni: Bouke-Jan gepromoveerd.

Maar wat is het redigeren meer dan het verplaatsen van komma's en het toevoegen van punten? Vooreerst het toezien op een correcte spelling. Gelukkig kunnen woordenboeken en de 'Woordenlijst van de Nederlandse taal' – alweer daterend uit 1954 – daarbij behulpzaam zijn. Eind februari van dit jaar heeft echter een werkgroep van de Nederlandse Taalunie enkele voorstellen gedaan over wijziging van onze spelling. Zij pleit, onder meer, de – ook door de Redactie van dit tijdschrift gehanteerde – 'voorkeurspelling', neergelegd in dat zogenaamde 'groene boekje', af te schaffen en slechts voor één spelling te kiezen. Een ander voorstel van de werkgroep betreft de verbindingsletters in samengestelde woorden. De bestaande spelling hiervan is op sommige punten zonder twijfel onbevredigend. Rechtvaardigt het feit dat de 'tandestoker' slechts twee proximale en de 'tandenborstel' verscheidene vlakken tegelijk reinigt, het al dan niet voorschrijven van de letter n? Voorts wil de werkgroep het trema laten verdwijnen: de patiënten verarmen dan – zeker als ze ook nog 'klienten' zullen worden genoemd – tot 'patienten'. Laat men dan maar meteen spreken over 'klienten'!

Anderen willen varen op het kompas van het 'woordbeeld', met verontachtzaming van grammaticale samenhangen: 'het gebeurd', omdat het woordbeeld 'gebeurd' uit de verleden tijd en van het voltooid deelwoord bekend is. Maar ook dit voorstel ontkomt niet aan een grammaticale analyse, zoals ook het huidige, betrouwbare systeem op taalregels is gebaseerd. Het is in ieder geval te hopen dat de discussie rond een eventuele spellingshervorming zinvol zal verlopen en dat de Nederlandse en Vlaamse ministers van onderwijs en cultuur te zijner tijd een verstandig besluit zullen nemen.

Naast de spelfouten zijn het de fouten in het taalgebruik en de zonden tegen de grammatica, die van een redactie de meeste aandacht vragen. Het is hiervoor al voorzichtig betoogd: zodra tandartsen hun sonde in de inkt dopen, begint die vals te krassen. Maar taalfouten blijken ook door anderen veelvuldig te worden gemaakt: veel dag- en weekbladen hebben dan ook hun vaste taalrubrieken.

Zo is het gebruik – in deze zin – van *wordt* een van de fouten die het meest *worden* gemaakt, al *zullen* (zal) een groot aantal lezers daar geen erg in hebben.

Meestal niet in geschreven of gedrukte teksten, maar op naamplaten voorkomend, is ook het 'Behandeling na afspraak' een fraai voorbeeld van hoe het niet moet. Dat heeft zelfs geleid tot de anekdote van de patiënt die – nauwelijks buiten nadat de afspraak is gemaakt – weer aanbelt om aanstonds behandeling te verlangen. Men treft het gelukkig toch wel aan, het naambord met daarop: 'Behandeling volgens afspraak'. 'Na' wordt volgorde gebruikt ter aanduiding van een volgorde of van tijd (en dat is het misverstand, want daaraan tracht iedere tandarts zich bij het behandelen van zijn patiënten te houden), maar het betekent 'volgend op'.

Nog belangrijker is het voor een redactie van een Nederlandstalig tijdschrift de strijd aan te binden tegen 'verwerpelijke' -ismen en *overbodige* leenwoorden, meestal uit het Engels te weren. Soms leven die woorden maar kort en het is dus niet zo dat ieder

leenwoord het Nederlandse equivalent voor altijd verdringt. De 'word processor' heet nu bijna overal 'tekstverwerker' (origineel is in dit verband de aanbeveling van een Nijmeegse promovendus de term 'manuscript' te vervangen door 'compuscript') en 'multiple choice' is door vrijwel alle universitaire docenten vervangen door 'meerkeuzetoets'. Dat neemt niet weg dat men voorzichtig dient te zijn met het opnemen van vreemde woorden in onze taal, hoewel purisme doorgaans een buitensporige klank heeft. 'Een overdreven purisme is een zonde tegen de cultuur', schreef de historicus Huizinga al. Het is dan ook niet terecht van leer te trekken tegen het gebruik van vreemde woorden als *cadeau* en *vaccin* (die nota bene beide in het 'groene boekje' voorkomen). En ook de 'bevel' is in het tandheelkundig jargon volledig geaccepteerd. Bovendien, de taal luistert niet naar puristen en dat geldt zeker voor de spreektaal ('doei . . .').

Anders is het gesteld met de *verkeerde letterlijke vertalingen* die, net als 'überhaupt', 'so wie so' (pardon) niet mogen worden gebruikt: middels in plaats van 'door middel van' en 'verslechteren' in plaats van 'slechter worden'. Soms bepalen aparte motieven het woordgebruik. Dat geldt, bijvoorbeeld, voor de terminologie rond AIDS. De actiegroep ACTUP (Aids coalition to unleash power) stelde een officiële lijst samen met taboe-woorden (Aids-buzzwords) waarop 'risicogroepen' voorkomt. De uitdrukking zou gemakkelijk de indruk kunnen wekken, dat mensen in een bepaalde streek sneller worden geïnfecteerd dan elders. Beter kan in dit verband – zo stelt de groep voor – worden gesproken van 'riskant gedrag'.

De leesbaarheid van het Tijdschrift zou, niet alleen door inachtneming van het voorgaande, zeker toenemen door het gebruik van een lossere, beeldender taal. Maar – zo

zal men tegenwerpen – is dat niet in strijd met de dicht beargumenteerde artikelen in de traditie van het analytisch denken? Sterker nog: het wetenschappelijk artikel hoort per definitie op gespannen voet te staan met luchtig taalgebruik. Toegegeven en bovendien, het is maar weinigen gegeven stijfiguren te formuleren. Een prachtig voorbeeld uit het recente verleden is die wonderbaarlijke metafoer van Winston Churchill 'het ijzeren gordijn', waarmee hij een – tot voor kort bestaande – politieke realiteit definieerde. Klassieker is het voorbeeld van de *stroom* uit de begintijd van de elektriciteitsleer, een woord dat nog dagelijks wordt gebruikt. Maar de (tand)wolf is alleen nog actueel in de gebitsstatus van de Grootmoeder van Rood Kapje. Nu bestempelt *van Dale* wolf als volkstaal, die niet tot het A.B.N. mag worden gerekend.

Toch kan men blijven hopen, want nog niet lang geleden uitte een pas benoemde Amsterdamse hoogleraar verheugenis over de verheffing van zijn vakgebied tot het niveau van een ordinariaat, door zijn inaugurele rede de titel mee te geven: 'De gastro-enterologie heeft de wind mee'. Een even luchtige als zindelijke vondst!

Na dit alles te hebben gelezen, zal de lezer zich wellicht afvragen waar wij ons – in verband met de discussie over het voortbestaan van het Nederlands in het Europa na 1992 – over bekommeren. De Landbouwuniversiteit lijkt een voorschot op die discussie te hebben genomen nu ze besloten heeft vanaf 1994 circa 75% van het onderwijs in de laatste fase van het doctoraal in het Engels te gaan geven. De onderzoekstaal is immers nu internationaal het Engels en werd in het verleden niet al het academisch onderwijs in de geleerdentaal Latijn gegeven? Maar zullen studenten al les kunnen krijgen in een vreemde taal, waar blijkt dat de afgestudeerden hun moedertaal zo weinig beheersen? Het antwoord is stellig

nee en bovendien . . . het verloren gaan van een kleine taal betekent een culturele verarming én identiteitsverlies. Er is dus alle reden om het onderwijs in het Nederlands te verbeteren. En voor de Redactie is er vooralsnog reden om te blijven redigeren, want auteurs zullen blijven schrijven.

Is het redigeren eenmaal achter de rug, dan dient een redactie er nog voor te zorgen dat het resultaat van die arbeid de lezer foutloos onder ogen komt. Het enige wat haar daarbij ten dienste staat zijn de correctietekens, die door de 'zetter' goed moeten worden verstaan. De enige die hém parten kan spelen is de zetduivel. Daarom is de Redactie zo gelukkig met het tekstgedeelte van het colofon, dat maand na maand, gedurende vele jaren, ongewijzigd haar samenstelling vermeldt. Totdat een hunner uittreedt, zoals nu het geval is met collega Van Schijndel, aan wiens op handen zijnde afscheid elders in deze aflevering aandacht wordt besteed. Dat betekent, zoals hieronder is aangegeven, een dezer dagen niet meer dan een paar pennestroken voor dat ene correctieteken opdat zijn naam met

REDACTIE
 PROF. DR. I. VAN DER WAAL, HOOFDREDACTEUR.
 MEVR. M. C. L. VAN BEERS, REDACTIESECRETARIS.
 A. J. A. VAN SCHIJNDEL, DR. M. A. J. EIJKMAN, DR. A. H. B. SCHUURS.
 DR. A. S. H. DUINKERKE, LEDEN.
 B. Z. DEENIK, MEVR. DR. A. M. KUIJPERS-JAGTMAN,
 MEDEWERKERS

ingang van de januari-aflevering 1990 voorgoed uit het colofon verdwenen zal zijn. Maar zo zonder emotie is natuurlijk het aftreden niet van iemand wiens redactionele activiteiten blijvend terug te vinden zijn in de jaargangen van dit Tijdschrift, ook in de toekomstige, zodat wij afscheid van hem kunnen nemen met Maeterlinck's uitspraak: 'Le passé est toujours présent.'